

مسئولیت مدنی در حقوق ایران

روابط بین افراد در اجتماع همواره بر مقررات و قواعدی استوار است که جامعه به آنها به نظر احترام می‌نگرد. آن مقررات و قواعد، مولود عوامل عدیده اجتماعی است که بسیاری از آنها را ادوار متمدنی مورد عمل قرار گرفته است و در اثر تکرار عمل، افراد به آن انس پیدا نموده و رعایت احترام آن را لازم می‌دانند.

درجه احترامی که جامعه برای قواعد و مقررات موجود در بطن خود قائل می‌باشد، بسته به قوه تأثیر عاملی می‌باشد که موجب پیدایش آن شده است.

مولدین عوامل اجتماعی عبارتند از
عادات
مذهب
اخلاق

قانون مدنی که قانون مادر نیز تلقی می‌گردد، حیات امروزی خود را با تصویب جلد اول خود در سال 1307 در باب معاملات و سپس 1313 و 1314 در ابواب احوال شخصیه و ادله اثبات دعوی آغاز کرد، چیزی که در تصویب قانون مدنی مورد تامل و دقت قرار گرفت تکیه احکام و مقررات آن بر پایه حقوق اسلام و طریقه حقه جعفریه اثنی عشری بود.

با پیشرفت تکنولوژی، حمل و نقل، ارتباطات و گسترش شهرنشینی از یک سو و در نتیجه افزایش مراودات اجتماعی و نیز نواقصی که در مورد مسئولیت مدنی در قوانین ایران نمایان بود، حقوقدانان ایران بر آن شدند که قانونی در مورد مسئولیت مدنی که می‌بایستی به عنوان زنجیره ای ما بین عوامل مارالذکر بوده و از اصطکاک آنها

جلوگیری کند به قوه مقننه پیشنهاد کنند که بالاخره قانون مسئولیت مدنی در هفتم اردیبهشت ماه 1339 در شانزده ماده به تصویب مجلس شورای ملی رسید. این قانون ماکت ساختاری خود را با نیم نگاهی به قوانین کشورهای غربی بالاخص قانون تعهدات سوئیس و نیز وضعیت حقوقی ایران بنا نهاد.

قانون مدنی ایران دو مبحث دوم و سوم از فصل دوم جلد اول را اختصاص به مسئولیت مدنی داده است. قانون مزبور کاملاً پیروی از حقوق امامیه نموده و دو امر که یکی اتلاف و دیگری تسبیب می باشد را موجب مسئولیت می داند در تعریف این دو چنین بیان نموده که اتلاف عبارت از عمل مثبت مستقیمی است که موجب تلف مال دیگری می شود (ماده 328 - 330) اتلاف مبتنی بر نظریه خطر وعلیت می باشد و تسبیب عبارت است از عملی که غیر مستقیم (به واسطه) خواه مثبت باشد و خواه منفی موجب تلف مال می گردد (ماده 331 - 335) و آن مبتنی بر نظریه تقصیر است.¹

¹ - دکتر امامی (سیدحسن) ، حقوق مدنی ، جلد اول ، انتشارات کتابفروشی اسلامیة ، چاپ نوزدهم ، بهار

1377 هـ . ش ، ص 9

فصل اول

مسئولیت مدنی در حقوق ایران

بیش از بررسی مسئولیت مدنی لازم است که ابتدا تصویر روشنی از این عبارت داشته باشیم لذا در این فصل تعریف مسئولیت مدنی و سیر تدوین آن مورد بررسی قرار خواهد گرفت .

بخش اول - تعریف مسئولیت مدنی

مسئولیت مدنی عبارت است از ملزم بودن شخص به جبران خسارتی که به دیگری وارد کرده است . مسئولیت مدنی زمانی به وجود می آید که کسی بدون مجوز قانونی به حق دیگری لطمه بزند و در اثر آن زیانی به او وارد آورد ، فرق نمی نماید عملی که موجب زیان شده جرم باشد یا شبه جرم .¹

در هر موردی که شخص موظف به جبران خسارت دیگری است گفته می شود که این فرد مسئولیت مدنی دارد و ضامن است . این قاعده عالانه و منطقی از دیر باز وجود داشته که « هر کس به دیگری ضرر بزند باید آنرا جبران کند ، مگر در مواردی که اضرار به غیر به حکم قانون باشد یا ضرری که به شخص وارد آمده است ناروا و نا متعارف جلوه نکند » .²

این قاعده نظیر همان چیزی است که در فقه تحت عنوان « من اتلف مال الغير فهو له ضامن » ذکر شده است و یا مفهوم این شعر که :

¹ - دکتر امامی (سید حسن) ، حقوق مدنی ، جلد اول ، مأخذ ذکر شده ، ص 563

² - دکتر کاتوزیان (ناصر) ، دوره مقدماتی حقوق مدنی ، وقایع حقوقی ، شرکت سهامی انتشار ، چاپ چهارم ،

سال 1379 ، ص 13

هرکسی مالی کند از کسی تلف

هست ضامن از برای آن طرف

مسئولیت مدنی به عنوان ضمانت اجرای حقوق مدنی نقش حساس و مهمی را در مطالبه و استیفای حقوق افراد و در نتیجه تنظیم روابط اجتماعی و حقوقی باز می کند ، بدون تصور وجود مسئولیت مدنی حق مفهوم واقعی و عینی خود را از دست داده و جنبه فکری و ذهنی به خود می گیرد در ضمن چیزی که به واقع حق را از حالت بالقوه به صورت بالفعل در آورده و آنرا به طور ملموس در اختیار صاحبان حق قرار می دهد قواعد و مقررات موجود در نظام حقوقی کشورها و از جمله کشور می باشد که در چارچوب و کالبد قوانین مختلف گنجانده شده است . در مورد بحث مورد نظر ما می توان گفت که الزامات خارج از قرار داد ، ضمان قهری و مسئولیت مدنی دارای یک مفهوم می باشند همچنین ما می توانیم بر مسئولیت مدنی دو مفهوم عام و خاص قائل شویم که به صورت زیر نمایان می باشد:¹

مسئولیت مدنی

معنای عام ← هم شامل مسئولیت قرار دادی و هم مسئولیت غیر قرار دادی می باشد

معنای خاص ← ضمان قهری

¹ - دکتر عباس آبادی (مجید) ، جزوه درسی حقوق مدنی (4) ، نیمسال دوم ، سال تحصیلی 80 - 79
دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

ProjectCenter

www.ProjectCenter.ir

📷 | @projehcenter

📍 | @projehcenter_ir